

השילומים: תחתית לחבית

קשר. כיום נמצאים טלפונים לרשות 2.1% של תושבי הארץ. טרון רצה להגדיל את האחוז עד 7.2%. תיקון הוועדה: הכפלת מספר המכשירים הנוכחי.

השקאה. לפי תכנית של חברת מקורות, רצה טרון לנצל ניצול מלא את כל מקורות המים התת קרקעיים בארץ. מי הירקון והקישון וחלק ממי הירדן. תיקון הוועדה: צימצום התכנית עד לחצי.

בנייה. טרון רצה להקים בכל שנה יחידות דיור ל-118,000 איש. תיקון הוועדה: צימצום התכנית עד ל-58%.

דייג. בנקודה יחידה זו לא היו חילוקי דעות בין טרון והוועדה. ממשלת ישראל אינה אשמה בכל זלוזל בכבוד הרג. שתי התכניות מציעות להגדיל את תפוקת הדייג בישראל פי 12.

הפיל והעכבר במשרד התכנון

ביקורתו האמיתית של טרון נמתחה על מנגנון השלטון

שר-החוזן משה שרת
ציונות = עלייה + תחנות-כוח

בארץ. בכל משרד הממשלה, השייכים למפלגות השונות, קיימים פקידים בלתי-ספורים העוסקים ב"תכנון". מאחר שתכנון זה מצטלב באלף נקודות וכל פקיד מבטל את תכנית רעהו, נוצר פיל של תכנון שאינו מוליד אף עכבר של תכנית מעשית.

טרון הציע להקים רשות אחידה לתכנון על כל ענפיו. כונתו לא היתה לקבוצת מומחים חסרת-השפעה, אלא לרשות בעלת כוח-ביצוע, אשר תקציב הפיתוח יעמוד לרשותה. בהתאם להחלטתה שלה, כך תטבע בעצמה את אשר היא מציעה לבצע.

התוצאה של תכנית כזאת היתה, כמובן, להוציא את כל ענייני פיתוח הארץ והשקעת כספי השלומים מידי השרים המפלגתיים ומשרדיהם. אויבי הממשלה סבורים שכאן בדיוק קבור הכלב, וזו הסיבה שהממשלה ניסתה להתעלם ככל האפשר מן התכנית. כי תכנית זו היתה פוגעת בראש וראי שונה באותם גורמים שהם, בעיני האופוזיציה הימנית, בעלי מונופולין — חברות המשק ההסתדרותי.

דבר אחד ברור: תכניתו של ד"ר טרון עלולה למות מוות טבעי מפני שלא התחשב לחלוטין במציאות הפוליטית המפלגתית של הארץ. העיר ד"ר יוסס שלום, הכלכלן הציוני הכללי הנוצץ: "הדו"ח שלו מזכיר אמרה של ארתור רוסון, שאמר על דו"ח אחר — מי כתב את זה? כל כך טיפש יכול להיות רק מומחה!"

שום החלטה. הציבור לא התעניין בדבר כלל. הפרופסור התרגז, ארו את מוזרותו, איים לצאת מן הארץ. אולם בי. גיי. ביקש אותו לדחות את הנסיעה.

הדו"ח של טרון נשאר מרחף בחלל האוויר, כנשמה יהודית ללא גוף. פה ושם הבטיחו לבצע לפחות בחלקו. אולם ציניקאים פסקו גם בכך. אמרו הם: ממשלת ישראל יחידה במינה. היא מתנגדת ליוזמה החופשית של המשק הקפיטליסטי. אין לה תכנית יסודית כמו במשק סוציאליסטי. התוצאה היא משטר שאין בו לא יוזמה ולא תכנית, אלא משהו הנומה ל" אנרכיה שיטתית. לכן לא יכלה לקבל גם את תכנית טרון, שהיתה מובילה למשק תוכנית מובהק.

קרייזלים או חשמל

מדינת ישראל אינה מייצרת אלא חלק קטן מאד מן הצרכים של אוכלוסייתה. היא זקוקה ליבוא עצום של כל הסחורות, החל מקמח ולחם וכלה בכלי-נשק. יבוא זה עולה בסכומים עצומים של מטבע חוץ, שאין המדינה מסוגלת להרוויח אותם בכל צורה שהיא.

אין זה מצב חסרת-תקדים, אם כי מעטות המדינות שנתקלו בו בקנה-מידה כזה. הברירה בפני ממשלה במצב כזה היא: לשמור באופן קיצוני את הצרכים היומיומיים, כדי לקנות את המכונות הדרושות לשינוי המצב, או לקנות את הצרכים השוטף פים ולקחת לבואו של המשיח שיקים את מלכות-השמיים (והתקציב המאוון) עלי אדמות.

במצב דומה, למחרת המהפכה ומלחמת האזרחים, החליט לנין לקצץ את כל הצרכים, לשים את הדגש על בניין תחנות-כוח ובתי-חרושת. הוא יצר או את הסיסימה המפורסמת, אם כל תכניות-החומש הסובייטיות: "קומוניזם שחה סובייטים פלוס חשמל!"

ד"ר טרון נקט בקו דומה. אפשר לסכם את תכניתו בסיסימה: "ציונות שחה עלייה פלוס תחנות-כוח!" תכניתו של טרון, המשתרעת על הרבה עמודים העלולים לשעמם אדם שאינו בקי בכללה, היא בכל זאת פשוטה מאד בעיקרה. ההנחה היא שמשך עשר השנים הבאות תשלם ממשלת גרמניה 715 מיליון דולר, ושכאן-התקופה יבואו לארץ מיליון יהודים נוספים (שיגדילו את הצרכים השוטפים של המדינה בערך בשני שלישים נוספים). מציע טרון: רק 100 מיליון דולר יש להקדיש משך עשר השנים לצרכים השוטפים. את כל שאר 615 מיליון הדולר יש ליעד אך ורק ליצירת תחנות-לחבית.

הדבר הזה לא מצא חן בעיני הממשלה, כיוון שתרומוה יהי די אמריקה תמעטנה ותכלנה משך השנים, יהיה צורך להנמיך באופן קיצוני את רמת המחיה של יושבי הארץ, אם לא ישתמשו למען הצרכים השוטפים בכסף הגרמני. הממשלה מעדיפה לקיים את רמת המחיה (שיש לה השפעה רבה על יציבות המפלגות בארץ) אפילו במחיר חוסר-תחנות. לפיכך הציעה הוועדה הממשלתית להשתמש רק ב-339 מיליון דולר להשקעות יסודיות. לבזבז את כל השאר — כלומר את מרבית (כספי השילומים) — כדי לקנות חיטה, נפט, קרייזלים ואריגים.

תיכון - תיקון - תיקון

הצעת טרון מתחלקת לכמה סעיפים. שהעיקרים בהם כלהלן:

השכלה. הספק הכוח הוא היסוד לפיתוח כל ארץ. החשמל מוין את התעשייה, והוא הדם בעורקי הגוף הכלכלי. טרון מתח ביקורת חריפה על מצב התהווה-יבואו השורר בשטח זה בארץ, בעלת החברות הפרטיות. הוא דורש להלאים את החשמל, להכפיל את ההספק פי ששה. הוא הציע להקים תשע תחנות-כוח וקומש תחנות-מילואים נוספות. תיקון הוועדה: בסך הכל חמש תחנות.

תחבורה. טרון רצה להעביר 40% מתעבורת הנוסעים לרכבת, להקים בארץ רשת מסועפת של מסילות-ברזל חדשות, להרחיב את הרשת הקיימת. בין השאר רצה להקים קו חיפה-תל-אביב — ירושלים, נתניה — תל-אביב — רמלה. פתח תקוה — עפולה, ראש-העין — ראשון-לציון, נהריה — חיפה, כפר-אתא — מפרץ-חיפה — חיפה, עפולה — חיפה, טבעון — גשר — חיפה. כן רצה להקים קו מבורנוב דרך באר-שבע לנמל שיוקם בדרום הארץ, רכבת כבלים מסודר לכורנוב ומן המכתש הגדול לכורנוב. תיקון הוועדה: רק קו חיפה — תל-אביב — ירושלים וקוי הנגב.

ספנות. טרון ביקש להעביר את מחיצת כל יבוא הארץ לאניות ישראליות. הוא רצה לרכוש 60 אניות-משא, 4 אניות-נוסעים חדשות ו-4 אניות-נפט. תיקון הוועדה: לרכוש רק שתי אניות נפט, אך להתקין מברוק מדיקון אניות. **נמלים.** טרון רצה במלל חדש בדרום הארץ. תיקון הוועדה: אין הדבר דרוש עדיין בעשר השנים הקרובות. אפשר להסתפק בהרחבת הנמלים הקיימים.

הטיסה של הסכם השילומים הושלמה. קונראד אדנאור, הקאנצלר (ראש הממשלה) ושר החוץ של קהילת הברית הגרמנית, ומשה שרת, שר החוץ של מדינת ישראל, התכוננו לחתום על ההסכם. יש להניח שהגרמנים יודעים, איך שהוא, כיצד לשלם את המחיר. אולם ברור שממשלת ישראל אינה יודעת עדיין מה לעשות בכסף.

כשכלכלה לאומית דומה לחבית חסרת-תחתית, ישנן שתי אפשרויות לטפל במצב. האפשרות האחת היא להשתמש בכסף כדי לקנות תחתית לחבית. האפשרות השנייה היא להשתמש בכסף כדי לקנות כמויות גדולות והולכות של יין (או מים), למען יישאר משהו בחבית גם כשאין לה תחתית.

השאלה הגדולה העומדת לפני הממשלה היא באיזו משתי האפשרויות לבחור. קיימות שתי אסכולות ברורות. אולם ממשלת ישראל, כדרכה, דוחה את החלטתה. וישנה סכנה שבמקום החלטה ימשך המצב הנוכחי של חוסר-תיכונן.

שר-החוזן קונראד אדנאור
חיטה, נפט, קרייזלים, אריגים

ומצב החבית הלאומית ישאר כאשר היה כשהממשלה שפכה לתוכה סכומים גדולים של הענקות, הלוואות ותרומוות אמריקאיות.

די"ר לפילוסופיה ארו מזוודות

בירושלים ישב יהודי אמריקאי, פרופסור שלמה טרון, אדם בעל שם עולמי כמתכנן משק. הוא הוזמן על-ידי דוד בן-גוריון לפני כשנה, למען יעץ לאוצר הישראלי כיצד לטפל בחבית. לפני חצי שנה נתבקש לעיין בשאלת השימוש בכספי השילומים, להגיש הצעה.

פרופסור טרון, בן 73, הוא בן משפחת רבנים לטבית, למד ברוסיה הצארית, בגרמניה ובבלגיה. הוא נושא שלושה תוארים של דוקטור — לפילוסופיה, לכימיה ולהנדסה. כנהוג באותם הימים, השתתף בתנועות המהפכניות נגד הצאר, ישב בבית-הסוהו, הגיר לארצות-הברית, שם עלה עד לדרגת מהנדס ראשי של ג'נרל אלקטריק. הוא בנה את מפעלי דניי פוסטרובי המפורסמים של ברית-המועצות, ביצע תפקידים דומים בסין, הודו ויפאן.

אולם בשום ארץ לא עבר פרופסור טרון חיייה דומה לזו שחיכתה לו בישראל. הוא הגיש דו"ח יסודי — תכנית לפי-תוח בסיסי — זכה לתשבות עד לב השמים. ועדה ששיתפה אתו פעולה הגישה דו"ח שני, ששטם את הקרקע מתחת לדו"ח שלו. הממשלה לא טיפלה בכלל בשני הדוחים, לא קיבלה

אסונות

בקנה היה כדור

חרש, שוטה וקסן — פגיעתם רעה. (בבא קמא) לאחר שדוד איסטרמן, תושב שיכון רמב"ם ליד תל-אביב, אב לשלושה ילדים, רכש רובת טוטו הנהיג מנהג: לצאת בשבתות לבלות (המשך בעמוד 10)

לים עשבי בר. גם התלהבותו הנוספת של דוד מחקלאות הארץ — מיכונה, נעלם במרה. אמר דוד: מיכון הוא דבר מועיל כש-יודעים כיצד להשתמש בו. מה לעשות ואין יודעים בישראל כיצד להשתמש בטרקטור ובקומביין. בכל זאת הפיק גוריס דוד תועלת מביקורו: הוא יום את שיגורם של מספר מומחים חקלאיים ישראלים לארצות נחשלות עוד יורח.

תמט, למרות שירותו באו"ם. בשפה פשוטה וקולעת. הסביר דוד לחקלאים בפשטות: למרות שטוב לעסוק בחלומות — מוטב לגדל מזון נות בשפע. מצב המדינה, שאין לה מזון מ-שלה, אינו בריא כל עיקר. על גידולים לצרכים תעשייתיים אפשר יהיה לחשוב רק כאשר יהיה די מזון בארץ. רבה אכזבתו של דוד מהנגב, בו ראה מאות אלפים דונאמים אדמה משוכנת המע-

חקלאות

מוטב לגדל מזון

מנהל אירגון החקלאות והמזון ליד או"ם, גוריס דוד, ערך ביקור קצר בארץ ונפגש עם עשרות מומחיו העושים בישראל זה חז' שנים. גוריס דוד שווף השמש ובעל המבנה הגופני המוצק (שחגג בארץ את יום הולדתו ה-73) הוא חקלאי אמריקאי טיפוסי, המש-